

ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC MÔN GIÁO DỤC CHÍNH TRỊ ĐÁP ỨNG YÊU CẦU CỦA TÌNH HÌNH MỚI TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

ThS. NGUYỄN THỊ THU HÀ*

Trong suốt quá trình lãnh đạo Cách mạng Việt Nam hơn 80 năm qua, Đảng ta luôn đặc biệt coi trọng công tác giáo dục chính trị (GDCT), tư tưởng cho cán bộ, đảng viên và nhân dân. Việc dạy học môn chính trị trong nhà trường là một bộ phận quan trọng trong công tác GDCT, tư tưởng của Đảng. Thời gian qua, bên cạnh những đóng góp to lớn, việc dạy học môn *Giáo dục chính trị* trong nhà trường cũng bộc lộ nhiều hạn chế, bất cập, nhất là về phương pháp dạy học (PPDH). Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương Đảng khoá IX đã chỉ rõ: *"Cần đổi mới mạnh mẽ chương trình, nội dung, phương pháp dạy và học lí luận, coi trọng chất lượng và tính hiệu quả... Phát huy tính sáng tạo, chủ động của người học, dành nhiều thời gian cho việc tự học, tự đọc các tác phẩm lí luận và văn kiện của Đảng"*.

1. Vì sao phải đổi mới PPDH môn GDCT trong nhà trường hiện nay

Trong giai đoạn hiện nay, đổi mới PPDH môn GDCT là một yêu cầu tất yếu:

1) Cuộc cách mạng khoa học kĩ thuật - công nghệ hiện đại đã tạo ra những dòng thác thông tin (tri thức), làm cho khối lượng thông tin tăng lên rất nhanh; nội dung và chất lượng thông tin biến đổi hết sức mau chóng. Sự bùng nổ thông tin khiến cho việc tiếp cận các nguồn thông tin trở nên hết sức dễ dàng đối với mỗi cá nhân. Do đó, việc dạy học theo lối nặng về truyền thụ, cung cấp thông tin cho người học đã nhanh chóng trở nên lạc hậu. Khi người học có cơ hội tiếp cận thông tin từ nhiều nguồn, qua nhiều kênh khác nhau thì cái họ cần ở giáo viên Chính trị không phải là thông tin mà là cách thức để xử lí các thông tin đó một cách khoa học. Thực tế này đòi hỏi người thầy phải từ vai trò là người cung cấp thông tin (kiến thức) sang thực hiện vai trò là người hướng dẫn cho người học cách thức, phương pháp để xử lí, sàng lọc các thông tin một cách khoa học nhất. Việc dạy học theo lối nặng về

truyền thụ, cung cấp thông tin làm cho người học trở nên thụ động, khuyến khích họ "học thuộc" và ghi nhớ kiến thức một cách máy móc, đồng thời gây ra sự ức chế rất lớn đối với đa số người học, hiệu quả và chất lượng của bài dạy vì thế sẽ không được đảm bảo. Ngược lại, khi giáo viên hướng dẫn cho người học cách thức, phương pháp để xử lí, sàng lọc các thông tin sẽ thúc đẩy việc hình thành ở họ năng lực tự phát hiện vấn đề, tìm kiếm và xử lí thông tin; biết đưa ra các giải pháp giải quyết vấn đề; mục đích cơ bản của học tập lúc này là "học để hiểu", để "vận dụng", để "sáng tạo".

Bên cạnh đó, sự phát triển của khoa học - kĩ thuật và công nghệ, đặc biệt là công nghệ thông tin, đã đem lại nhiều cơ hội để ứng dụng công nghệ thông tin (Internet, các phần mềm dạy học như MS.PowerPoint, Violet, PDF, Mindjet Mindmanager, ...) vào dạy học, làm cho sự truyền đạt thông tin được nhanh chóng, phong phú và hiệu quả hơn. Với công nghệ thông tin hiện đại, cả người dạy lẫn người học có điều kiện khai thác, tiếp nhận, sử dụng nhiều thông tin qua nhiều phương tiện phong phú, hấp dẫn, nhanh nhạy và có hiệu quả cao (dạy học hiệu quả).

2) Sự tác động của xu thế toàn cầu hóa, quốc tế hóa. Xu thế "toàn cầu hóa", "quốc tế hóa"... mọi mặt đời sống xã hội đang diễn ra một cách mạnh mẽ. Thế giới ngày nay vận động theo mô hình "xã hội mở", "hội nhập"... trong đó, đã hình thành những cơ chế tạo ra mối quan hệ "hợp tác", "liên kết"... trong một xã hội cạnh tranh gay gắt và đầy biến động. Đặc điểm này buộc tất cả các môn học, trong đó có môn GDCT phải thay đổi cách dạy để góp phần tạo ra những lớp người năng động, có khả năng và thói quen "hợp tác cùng nhau", "làm việc với nhau", biết "chia sẻ kinh nghiệm cho nhau" để cùng nhau giải quyết vấn đề, tiếp nhận tri thức mới.

* Trường Trung cấp nông nghiệp và phát triển nông thôn Hải Dương

3) Xu thế dân chủ hóa đời sống xã hội và tự khẳng định của cá nhân. Do sự phát triển của khoa học kĩ thuật - công nghệ hiện đại; xu thế toàn cầu hóa, quốc tế hóa, hội nhập, hợp tác; xu thế đấu tranh cho các mục tiêu lớn của thời đại... đã từng bước tạo ra và yêu cầu khách quan phải thiết lập mối quan hệ bình đẳng, dân chủ, chống áp đặt.

Trước xu thế dân chủ hóa của đời sống xã hội và tự khẳng định của mỗi cá nhân, để giải phóng mọi năng lực của người học thì việc đổi mới PPDH cần phải gắn liền với việc đổi mới quan hệ giữa thầy và trò theo hướng dân chủ, bình đẳng hơn. Người dạy phải chuyển từ phương pháp truyền thụ theo lối áp đặt một chiều, từ vị thế độc quyền về tri thức, đánh giá, cho điểm sang vai trò tổ chức, hướng dẫn, định hướng, điều khiển, động viên, giúp đỡ... nhằm phát huy nội lực của người học. Người học với sự giúp đỡ của người dạy phải được giải phóng khỏi vị thế thụ động, trông chờ, cam chịu, bị kiểm soát,... để độc lập suy nghĩ, tự do tư tưởng, chủ động hợp tác, trao đổi, tìm tòi, phát hiện,...

4) Đặc điểm, trình độ của người học (đối tượng) không ngừng thay đổi. Cùng với sự phát triển nhanh chóng của đời sống xã hội, năng lực, trình độ và nhận thức của người học ngày càng được nâng cao. Một bài dạy GDCT chỉ thực sự đạt hiệu quả khi nội dung của bài học thuyết phục và cảm hóa được người học. Khi đó những khái niệm, phạm trù, nguyên lí, quy luật khô khan, trừu tượng mới chuyển hóa thành tình cảm, niềm tin, lẽ sống và lí tưởng ở người học. Nhiều tiết dạy GDCT đã không đạt được mục tiêu này vì người dạy đã đánh giá không đúng về đối tượng. Trong thực tế, đối tượng tham gia học tập môn GDCT trong nhà trường hết sức đa dạng. Do đó, bắt buộc giáo viên phải bám sát đối tượng để lựa chọn các PPDH sao cho phù hợp và hiệu quả.

5) Nội dung của môn GDCT không ngừng được điều chỉnh theo hướng tinh giản, chương trình ngày càng được thu gọn trong khi những vấn đề lí luận và thực tiễn liên quan đến các môn học lại không ngừng nảy sinh và ngày càng phức tạp. Hiện nay, việc một số trường chuyển sang đào tạo theo hệ thống tín chỉ khiến số giờ lên lớp giảm đi, trong khi số người học ở mỗi lớp không ngừng tăng lên cũng là một thách thức. Do đó, giáo viên phải điều chỉnh PPDH để thích ứng với sự thay đổi nội dung, chương trình của môn học cũng như những biến động trong đời sống thực tiễn.

6) Tri thức của môn GDCT là hệ thống những tri thức lí luận mang tính đảng, tính tổng hợp, khái quát hóa, trừu tượng hóa rất cao. Do đó, việc tìm tòi, đổi mới để có được những PPDH hiệu quả là một yêu cầu thường xuyên, liên tục của người giáo viên.

Như vậy, việc đổi mới PPDH môn GDCT trong nhà trường hiện nay là một tất yếu khách quan. Nâng cao chất lượng và hiệu quả dạy học môn GDCT trong nhà trường sẽ góp phần thực hiện tốt công tác GDCT, tư tưởng của Đảng, qua đó nâng cao vai trò lãnh đạo và sức chiến đấu của Đảng trước những đòi hỏi của tình hình mới.

2. Một số yêu cầu đổi mới PPDH môn GDCT trong tình hình mới

Bản chất của vấn đề đổi mới PPDH chính là ở chỗ: phải phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, tư duy sáng tạo của người học; phù hợp với đặc điểm của từng lớp học, môn học; bồi dưỡng năng lực tự học, say mê học tập và ý chí vươn lên; rèn luyện kĩ năng vận dụng kiến thức vào thực tiễn; tác động đến tình cảm, đem lại niềm vui, hứng thú học tập cho người học. Căn cứ vào xu thế đổi mới PPDH cũng như đặc thù tri thức của môn GDCT, việc đổi mới PPDH bộ môn chỉ đạt được hiệu quả khi giáo viên thực hiện được những yêu cầu sau:

1) Nắm vững và vận dụng đầy đủ các nguyên tắc dạy học môn GDCT, bao gồm nguyên tắc đảm bảo tính khoa học, tính đảng, tính thực tiễn và tính vừa sức. Trong quá trình giảng dạy, để thực hiện được các nguyên tắc dạy học nói trên, giáo viên bộ môn phải đảm bảo truyền thụ một cách đầy đủ, hệ thống, chính xác các khái niệm, phạm trù, nguyên lí, quy luật; nêu sự kiện phải chân thực, khái quát phải đúng đắn và kết luận phải chính xác; phải đứng vững trên lập trường và đảm bảo tính chiến đấu của chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, kiên quyết bảo vệ tính đúng đắn của những chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách và pháp luật của Nhà nước; phải làm cho những tri thức lí luận của môn học gắn liền với thực tiễn sinh động của cuộc sống; phải lựa chọn phương pháp, hình thức dạy học sao cho phù hợp với đặc điểm, trình độ, tâm sinh lí của người học...

2) Kết hợp linh hoạt giữa các PPDH truyền thống với các PPDH hiện đại. Các PPDH truyền thống (thuyết trình, đàm thoại,...) có nhiều hạn chế so với các PPDH hiện đại (thảo luận nhóm, động não, tình huống, nêu và giải quyết vấn đề, dự án,...).

Do đặc thù tri thức môn GDCT nên các PPDH truyền thống vẫn có thể sử dụng hiệu quả khi giảng dạy; song cần sử dụng các PPDH này theo hướng cải tạo, khắc phục những hạn chế, phát huy những ưu điểm của các phương pháp (PP) đó. Đây cũng là một trong những hướng đổi mới đang được nhiều giáo viên chính trị áp dụng. Chẳng hạn, khi sử dụng PP thuyết trình, người dạy nên khai thác các điểm mạnh của thuyết trình và kết hợp với những thao tác tư duy logic như so sánh, tổng hợp, tiếp cận chính đề thông qua phản đề,... Khi sử dụng thuyết trình, cần tuyệt đối tránh tình trạng “thầy đọc, trò chép”. Đối với các PPDH hiện đại, người dạy phải nắm vững cách thức tiến hành của từng PP, trên cơ sở đó lựa chọn sử dụng PP sao cho phù hợp nội dung, đối tượng và phương tiện dạy học. Bên cạnh những mặt tích cực, bản thân các PPDH hiện đại cũng tồn tại không ít nhược điểm. Vì vậy, cần căn cứ vào nội dung của từng bài học và đối tượng để kết hợp một cách linh hoạt giữa các PPDH sao cho phù hợp và hiệu quả.

3) Đổi mới PPDH kết hợp với đổi mới hình thức tổ chức dạy học. Thông thường mỗi PPDH thường gắn với một số hình thức dạy học đặc trưng. Vì thế, việc lựa chọn hình thức dạy học nào còn phụ thuộc vào nội dung, phân phối chương trình, đối tượng người học, phương pháp, cơ sở vật chất, phương tiện dạy học,...

4) Đổi mới PPDH kết hợp với phương tiện dạy học hiện đại. Phương tiện dạy học hiểu theo nghĩa rộng bao gồm tất cả các tư liệu, thiết bị, phương tiện dùng để dạy học hoặc hỗ trợ cho quá trình dạy học. Hiện nay, cùng với sự phát triển mạnh mẽ của khoa học - kĩ thuật, các phương tiện dạy học ngày càng được cải tiến theo hướng tích hợp đa phương tiện. Để đổi mới PPDH môn GDCT có hiệu quả, nhiều giáo viên đã thiết kế các bài dạy trên các phần mềm dạy học như MS.PowerPoint, Violet, PDF, Mindjet Mindmanager,... và bước đầu đem lại hiệu quả nhất định. Tuy nhiên, việc lạm dụng và khai thác không hợp lý tính năng của các phương tiện này cũng đang là một hiện tượng phổ biến ở nhiều giáo viên. Ở đây, việc sử dụng phương tiện hiện đại chỉ đơn giản giúp họ thay đổi từ “đọc chép” sang “chiếu chép”. Điều này khiến cho việc đổi mới PPDH vẫn còn nặng về hình thức mà chưa đi vào thực chất. Cá biệt, một số giáo viên còn nhầm lẫn giữa việc ứng dụng phương tiện dạy học hiện đại với đổi mới PPDH.

5) Đổi mới PPDH kết hợp với đổi mới hình thức kiểm tra, đánh giá. Dạy học là quá trình tổng hợp nhiều công đoạn khác nhau. Trong đó, kiểm tra, đánh giá cũng là một khâu quan trọng. Thực tế cách học và cách dạy bị tác động rất lớn bởi hình thức kiểm tra, đánh giá. Vì vậy, giáo viên cần thấy được mối liên hệ chặt chẽ giữa PPDH với hình thức kiểm tra, đánh giá. Trong thực tiễn dạy học, mỗi PPDH thường gắn với hình thức kiểm tra, đánh giá cụ thể. Do đó, nếu chỉ tập trung vào đổi mới PPDH mà không xác định, lựa chọn ngay từ đầu hình thức kiểm tra, đánh giá sẽ hạn chế phần nào hiệu quả của việc đổi mới PPDH bộ môn.

3. Xuất phát từ vị trí, nhiệm vụ, đặc thù tri thức của môn học cùng với những biến động không ngừng của thực tiễn đời sống xã hội, việc dạy học môn Chính trị trong nhà trường hiện nay đang đứng trước nhiều thách thức to lớn. Để góp phần giáo dục, bồi dưỡng, đào tạo ra các thế hệ công dân sống có hoài bão, lí tưởng cách mạng đáp ứng yêu cầu của tình hình mới trong giai đoạn hiện nay, mỗi giáo viên phải không ngừng nỗ lực, trau dồi phẩm chất chính trị, nâng cao năng lực, trình độ chuyên môn nghiệp vụ, phải gương mẫu đi đầu trong việc đổi mới PPDH. Muốn như vậy, mỗi người thầy phải không ngừng tự đổi mới chính bản thân mình để hoàn thành tốt những nhiệm vụ được Đảng, Nhà nước và nhân dân giao phó. □

Tài liệu tham khảo

1. Hồ Chí Minh. **Toàn tập** (tập 10). NXB Chính trị quốc gia, H. 2000.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam, **Nghị quyết Hội nghị lần thứ năm Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa IX**. NXB Chính trị quốc gia, H. 2003.
3. Bộ GD-ĐT. **Giáo trình chính trị**. NXB Chính trị quốc gia, H. 2008.

SUMMARY

Nowadays the trend of widespread integration, the scientific and technical revolution - modern technology has created the cascade information to increase the volume of information very quickly, the impact of global trends chemical, internationalization; course content is adjusted towards streamlining program collapsed... the question is how to deliver course content most effectively? How to contribute to improving the quality of teaching and learning? The answer is to innovate teaching methods and teaching general subjects Political Education in particular.